

Prof. dr. Ioan CHIȘ

DREPT EXECUȚIONAL PENAL

- * *Istoria închisorilor românești*
- * *Legislația închisorilor din feudalism până în anul 1989*
- * *Executarea pedepselor privative de libertate*

Universul Juridic
București
-2013-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2013, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI ȘTAMPILA
EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CHIȘ, IOAN

Drept execuțional penal / Ioan Chiș. - București :

Universul Juridic, 2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-026-6

343(498)

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

COMENZI ON-LINE,

CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%

1.1. SCURT ISTORIC AL ÎNCHISORILOR ROMÂNEȘTI 1.1.

Din Istoria regelui Dromihete (sec. IV - III î.e.n.), judecata poporului în cadrul democrației militare presupunea ca prizonierii de război să fie judecați și pedepsiți prin voința Adunării poporului înarmat. Voința regelui era deosebit de importantă, astfel că Agatocle, fiul regelui macedonean Lisimah, scapă cu viață și după o perioadă de **captivitate** (300 – 292 î.e.n.) este liberat și plin de daruri se întoarce la tatăl său. Urmează o căsătorie dinastică ce aduce un avantaj regelui dac prin cedarea unor cetăți de la Dunăre¹. 1.1.1.

În timpul statului dac sub domnia regelui Burebista (70 – 44 î.e.n.) se elaborează reguli juridice „**belagines**”, ce instituie conduite bazate pe exemplul personal. „Ajuns în fruntea neamului său care era istovit de războaie dese, getul Burebista s-a înălțat atât de mult prin exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci, încât în câțiva ani a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine, ajungând să fie temut chiar și de romani”, astfel sintetizează Strabon din Amaseia, geograf și istoric grec, la puțin timp de la dispariția lui Burebista. 1.1.2.

Sub domnia regelui Burebista, marele preot Deceneu introduce regulile scrise (belagines), deși reguli nescrise existau cu mult înainte. Legile frumoase (belle – leagines) elaborate din timpul lui Zalmoxe, sunt considerate a fi regulile „înțelepciunii” și consacrau „legea ospitalității pentru soli și vizitatori”, „legea îndatoririlor fiecărui membru al comunității” și „obiceiul pământului”. Aceste legi vor sta la baza dreptului consuetudinar. În disprețul legilor, **dacii își făceau și singuri dreptate**, folosind „răzbunarea sângelui”, conform obiceiurilor din epoca gentilică².

În perioada regatului sclavagist Dacia, de la regele Burebista până la regele Decebal numeroasele războaie dintre romani și daci, cu rezultate alternative în victorii, au produs numeroși captivi, uciși conform obiceiurilor celor care îi capturau sau transformați în sclavi ce erau vânduți pe piețele din întregul imperiu. Dacii care îl venerau pe zeul Marte ca fiind născut în Dacia **sacrificau pe altarele** sale pe prizonieri, considerând că zeul trebuie împăcat prin vărsare de sânge. Deși existau și legi scrise cu privire la judecată, se practica judecata în fața regelui cu un sistem de ghicitori ce dădeau verdicte cu privire la vinovăție. Faptele penale erau pedepsite cu alungarea din comunitate sau cu moartea. Funcționează, de asemenea, sistemul răzbunării private³. 1.1.3.

După cucerirea Daciei de către Imperiul Roman și transformarea acesteia în provincie imperială romană (105 – 106 e.n.), s-a impus dreptul roman și implicit dreptul de pedeapsă a celor vinovați. Amfiteatrele de la Sarmisegetusa și Porolisum demonstrează că aici au avut loc lupte de gladiatori sau sacrificii de sclavi dați pradă fiarelor sălbatice pentru distracția cetățenilor. Dreptul ginților aplicat oamenilor liberi și băștinașilor s-a contopit treptat, în timpul celor peste 160 de ani de conviețuire romano-dacă, cu dreptul roman, dând naștere obiceiurilor pământului și a dreptului numit „legea țării”. 1.1.4.

După retragerea administrației romane în anul 274, dreptul roman și obiceiul pământului împreună cu normele creștine au constituit baza sancționării faptelor considerate infracțiuni. Timp de secole legislația bizantină a constituit izvor de inspirație. Legea Țării a funcționat sub titulatura de **Jus Valachicum** (Legea pământului ori Legea Dumnezeiască), compusă din elemente dacico-getice peste care s-au suprapus elemente romano-bizantine, dreptul migratorilor asimilați de populația majoritară. Sub influența regalității maghiare, în comitatele ungurești, secuiești și săsești s-au impus regulile de judecare și pedepsire ale stăpânilor.

Judecata domnitorului, înconjurat de Sfatul Domnesc, rezolvă toate problemele privind infracțiunile foarte grave (omor, tâlhărie, trădare, ș.a.), iar celelalte fapte de drept comun (furt, viol, răpire, lovire, calpuzanie, hotrie, ierosilie ș.a.) sunt judecate și pedepsite de către stăpânul locului sau chiar de către membrii Sfatului Domnesc ori domnitor. Pedepsele sunt în mod frecvent cele capitale (tăierea capului pentru boieri, spânzurătoarea pentru ceilalți), sporite sau nu de tortură sau pedepse infamante (biciuire, mutilare, tăierea bărbii, purtarea prin târguri și piețe, legarea la stâlpul infamiei, batjocorirea publică)⁴.

A. Retrospectivă până în secolul al XVII-lea

Toate izvoarele Evului Mediu arată modalitățile de soluționare a conflictelor dintre diferite persoane, de diferite ranguri pe scara socială, precum și pentru stăpânirea supușilor prin pedepse extrem de dure.

Judecata domnească era organizată în afara zilelor de post bisericesc, de trei-patru ori pe săptămână. Sala de judecată era și sala tronului, din mijlocul palatului domnesc, de obicei fiind și sala mare a spătariei, ori sala armelor. Solemnitatea judecării era dată de faptul că în spatele tronului era icoana lui Isus Hristos și se aprindea o făclie ce ardea neconținut pe timpul ședinței de judecată.

La ședință participau domnitorul, mitropolitul și boierii mari dregători, în raport de demnitatea pe care o ocupau. În sală mai erau și alți boieri fără demnități deosebite care aveau atribuții în raport de funcțiile și slujbele de la palat. În partea stângă a tronului stătea mitropolitul, iar în dreapta marele spătar, ce purta sabia domnească, iar la câțiva pași mai la centrul sălii era marele postelnic cu mai mulți postelnice, lângă care erau așezați aprozi, aramași sau alți boieri.

Solemnitatea judecării începea cu o rugăciune către Isus, după care aprozii introduceau pe „jeluitori”, ce erau situați după o perdea. După terminarea jeluirii și după hotărârea domnitorului, aceștia erau scoși din sală ori duși în temnița palatului.

Judecățile se realizau una după alta până la epuizarea tuturor cazurilor, iar la amiază ședința se termina. Judecata era atât de severă și dreaptă încât chiar marele logofăt dacă era chemat în judecată se scula de la locul său și stătea în stânga „pârâșului” până la hotărârea ce urma judecării.

În situațiile mai simple, judecata era deferită marilor boieri. Dacă părțile se împăcau, judecata nu mai avea loc. În schimb dacă o parte se considera

Scaunul de judecată
al domnitorului Ștefan cel Mare,
în interpretarea actorului
George Cozorici

nedreptățită, se adresa domnului care putea constata că boierul a judecat părtinitor, a luat mită, nu s-a priceput să judece, drept pentru care era pedepsit exemplar. În cazul judecății corecte, jeluitoarea era pedepsită cu „bătaie” și „gloabă”, respectiv prin pedepse corporale și plata unei amenzi duble în favoarea celuilalt.

Când judeca domnitorul, ambele părți erau ascultate pe rând, după care domnul lua cuvântul și se adresa mitropolitului și celorlalți boieri, cerându-le sfatul și părerea asupra

vinovăției. Boierii erau liberi să se exprime sincer chiar dacă știau poziția domnitorului asupra cauzei, iar boierii mai mici în rang nu aveau dreptul să se exprime decât dacă erau întrebați. Domnitorul întreba pe mitropolit asupra pedepsei ce merita cel vinovat în conformitate cu Legea Țării și datinile, precum și în raport de „mila domnească”. **Domnitorul hotăra pedeapsa** cu moartea sau altă pedeapsă, după care armașul trecea la executarea pedepsei, iar în caz de pedepsire pentru datorie executarea era încredințată vătafului de aprozi.

1.1.7.

Pedepsele pentru tâlhari era spânzurătoarea, cei care prădau bisericile erau arși de vii, boierii care omorau pe cineva erau executați prin tăierea capului. Țăranii care săvârșeau un omor erau trași în țepă, în mod lent, pentru sporirea chinurilor. În cazul în care ucigașul era iertat de rudele celui ucis, putea fi condamnat la moarte de domnitor pentru antecedentele ce erau cunoscute, pentru a fi exemplu pentru țară.

În cazul în care un boier ascundea banii datorăți domnitorului, acesta putea să-l condamne fără a mai asculta Sfatul Domnesc, pedepsindu-l cu tăierea capului. Când existau probe cu înscrisuri sau exista convingerea că a săvârșit o astfel de faptă, boierul condamnat putea fi torturat, fiind lovit cu topuzul sau buzduganul, dar numai de către domnitor, caz în care pedeapsa nu era infamantă și de ocară ca în cazul altor persoane de rang mai mic.

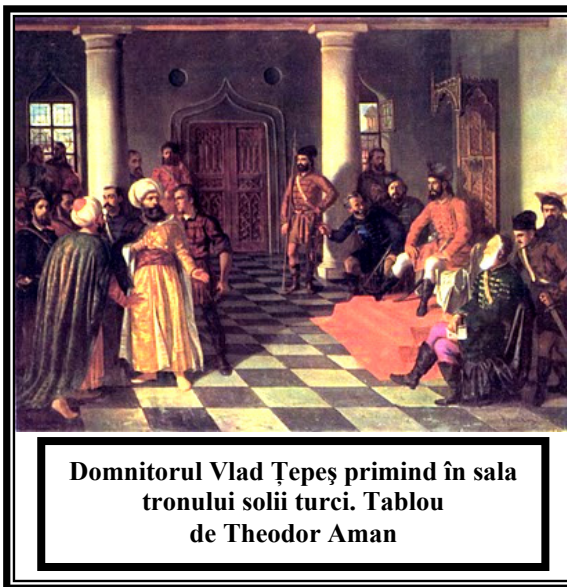
1.1

În situațiile urgente sau care nu sufereau amânare, iar domnitorul nu putea să vină la ședința de judecată, judecau marii boieri, chiar pe parcursul mai multor ședințe, domnitorul fiind înștiințat asupra cursului judecății. Unele jalbe sunt înmânate domnitorului în momentul ieșirii de la biserică ori pe timpul plimbării, fiind înmânate spătarului care însoțea pe domnitor, fiind duse la cabinetul acestuia și rezolvate printr-un hrisov. Cererile care nu corespondeau adevărului sau nu erau în favoarea celui care reclama erau rupte.

1.1.9.

Dreptatea se realiza fără influențe ori daruri, deși boierii părtineau pe cei care plăteau, dar în fața domnitorului nimeni nu-și permitea să încerce ocolirea dreptății și a legii.

În ierarhia judecătorească și de aplicare a pedepselor Vornicii Țării de Sus și Țării de Jos aveau putere deplină, iar marii dregători judecau și pedepseau pe supușii din domeniile ce le stăpâneau. Cu toate acestea boierii judecați puteau să se adreseze domnitorului, care după judecată, în cazul în care „cădeau de lege”, erau supuși la plata dublă a cheltuielilor prilejuite de judecare și pentru „gâlceava” produsă erau pedepsiți cu bătaie pentru a fi defăimați.

Domnitorul Vlad Țepeș primind în sala tronului solii turci. Tabloul de Theodor Aman

Boierii din starea I puteau să judece dacă părțile se învoiau în acest sens, judecata acestora fiind înaintată unui logofăt din Sfatul Domnesc, care confirma soluția și pedeapsa prin rezoluția de pe înscris prin înscrierea „S-a cercetat”, după care se punea pecetea cu ceară roșie și șnur de mătase. Judecata unui mare boier nu putea fi contestată de un boier mai mic în rang ori de către un negustor, târgoveț ori locuitor din ocoalele domnești.

1.1.10

În anumite situații, infrațiunile, și mai ales cele care au avut ca urmare moartea victimei, se puteau **plăti** cu bani dați celui vătămat sau familiei⁵. Infracțorii puteau scăpa și de închisoare dacă se răscumpărau cu bani⁶.

În ocoalele domnești judecata era deferită pârcălabilor de cetăți, vornicilor sau cămărașilor. În fiecare cetate erau câte doi pârcălabi, unul judecând pricinile din interiorul cetății, iar celălalt din târgurile și satele din zona de responsabilitate a cetății. Judecata se desfășura într-o anumită zi, după care hotărârea era supusă verificării unui vornic. Pedepsele aplicate puteau fi de 25 galbeni pentru țărani, 100 galbeni pentru mazili (dregători scoși din funcții) și 600 galbeni pentru boieri⁷.

1.1.11.

B. Începuturile modernizării închisorilor din Transilvania

Evoluția penitenciarelor din **Transilvania** s-a realizat în condițiile suzeranității regatului maghiar asupra voievodatului, astfel că principalele informații sunt în documentele Cancelariei regatului din Ungaria, în lucrarea „Privațiuni de libertate în feudalism în Ungaria” și „*Aprobate constitutionis Regni Transilvaniae et Partium eidem anexarum*” din timpul Principatului de

după anul 1526, când regatul este transformat în Pașalâcul de la Buda ca urmare a ocupării lui de către turci.

În Transilvania marile penitenciare sunt strâns legate de istoria cetăților, dar și de istoria marilor răscoale împotriva oprimirii sociale și naționale. Răscoala de la Bobâlna din anul 1437 determină închiderea și executarea a peste 10 mii țărani în cetatea din Gherla, răscoala lui Gheorghe Doja determină executarea a mii de țărani și închiderea lor în cetăți și temnițe, iar pe conducătorii răscoalei îi conduce la un final extrem de crud și exemplar, răscoala de la 1784 a lui Horea, Cloșca și Crișan determină execuții înfiorătoare, dar și deșteptarea națională și socială românească. Ca reacție la izbucnirile populației răscolite se construiesc în Transilvania cele mai mari închisori din regat, iar mai apoi, chiar din Imperiul Habsburgic, cum sunt Aiud, Arad, Gherla, Lugoj, Oradea Mare, Satu Mare, Timișoara, Caransebeș, Cluj, Bistrița.

1.1.11.

Închisoarea AIUD

Prima atestare, ca loc de deținere, datează din anul **1786**. Până în anul 1880, penitenciarul a funcționat ca închisoare destinată executării pedepselor grave, atât de către bărbați, cât și de către femei, urmare a condamnărilor aplicate de instanțele din județ.

Cu data de 1 septembrie 1880, penitenciarul este declarat închisoare districtuală, ocazie cu care se aprobă construirea unui nou corp de clădire, cunoscut și astăzi sub denumirea „Zarca”, fiind finalizat în **1882**. În perioada 1889-1892 a fost construit pavilionul „Celularul nou”, care a rămas și în prezent corpul principal de clădire al penitenciarului, cuprinzând 312 celule.

Vechiul Celular

Arhitectura penitenciarului este eterogenă, clădirea principală „Celularul nou”, a fost construită în stil victorian; celelalte două corpuri de clădire au fost construite în stilul caracteristic al cazărmilor de la începutul secolului trecut. În prima jumătate a secolului al XX-lea, penitenciarul Aiud a devenit o unitate principală de executare a pedepselor (corecționale, de muncă silnică și temniță grea) pentru deținuți de drept comun și politici. Se cuvine remarcat și faptul că în epoca interbelică (mai precis între anii **1926-1943**) aici au fost internați, pentru executarea pedepselor, și un număr 143 de activiști politici comuniști, alături de alți condamnați pentru fapte politice (legionari, în majoritatea lor aduși în anii 1941-1944). La ora actuală, Penitenciarul Aiud

este o unitate cu regim de maximă siguranță. În scopul resocializării deținuților, sporirii șanselor de reintegrare socială, pentru menținerea tonusului fizic și psihic se desfășoară o serie de programe de asistență psihosocială, moral-religioasă.⁸

1.1.12.

Închisoarea ARAD

Nu se cunosc primele atestări documentare referitoare la existența unui loc unde erau ținuți deținuții, însă în “Analele Regatului Ungariei” ale lui Pray Pal se consemnează că Gheorghe Doja cu cei 41 de căpitani ai săi au fost închiși în Bastionul nr. 1, sub denumirea de Bastion al Aradului. Istoricul cetății, în mai bine de 200 de ani de existență, este legat de diferite

În curtea interioară a Palatului de Justiție se afla și Penitenciarul ARAD

evenimente importante. În timpul Revoluției lui Horea, în 1784, cetatea a fost unul din centrele de acțiune a trupelor imperiale împotriva răsculaților. În vremea războaielor napoleoniene în cetate au fost ținuți numeroși prizonieri francezi. După Revoluția din 1848, în cazematele cetății au fost închiși și condamnați numeroși revoluționari, printre care și Eftimie Murgu.

Se pare că închisoarea din Arad a funcționat în clădirea Palatului de Justiție. În monografia orașului Arad de la 1939 se precizează că închisoarea orașului Arad funcționa la parterul dinspre partea dreaptă a Palatului de

Justiție, situat pe bd. Regele Carol I nr. 38. Prin decizia nr. 673/1963 a Ministerului de Justiție, toate penitenciarele au fost grupate în patru inspectorate, Penitenciarul Arad fiind trecut la Inspectoratul gr. II ca „penitenciar de temniță grea”.

Penitenciarul din Arad a funcționat în edi-

ficiul Palatului de Justiție până în anul 1964, când, printr-un ordin al Secretariatului General al P.C.R., a fost mutat în incinta Școlii Militare de Subofițeri din cartierul Gai, unde a funcționat până în anul 1970, când a fost mutat pe amplasamentul actual al secției exterioare. Sediul actualei secții exterioare a fost construit în anii 1970 - 1975, fiind situat în partea de N-V a orașului Arad, în vecinătatea Aeroportului Internațional Arad și a Stației de Epurare a municipiului Arad. În mai 1977, prin Decretul nr. 255, a fost desființat împreună cu alte 27 de penitenciare și repus în funcțiune în anul 1983 pe același amplasament. În prezent instituția este compusă din penitenciarul bază, situat pe strada 6 Vânători, o construcție modernă care se încadrează în standardele U.E., și secția exterioară, situată pe strada Eftimie Murgu, pe amplasamentul vechiului penitenciar⁹.

1.1.13.

Închisoarea GHERLA¹⁰

Episcopul Oradei, **Gheorghe Martinuzzi**, primat al Ungariei, a construit încă din anul 1540¹¹, în locul vechii cetăți, clădirea celularului, precum și poarta de acces și camerele pentru gardieni. Cetatea a devenit proprietate, pe rând, a principelui Transilvaniei, a regelui Ungariei, precum și a episcopatului Oradei. În anul 1717, regele o donează episcopiei greco-catolice, iar în 1736 este închiriată de comunitatea armenilor pentru adăpostire pentru caz de război. Închisoare specializată, cetatea din Gherla a primit această destinație prin porunca Împăratului Iosif al II-lea al Imperiului Habsburgic, cetatea fiind denumită **Carcer Magni Principatus Transilvaniae**, la data de 20 octombrie 1785, urmare a tulburărilor sociale deosebite și nevoii de represiune a statului maghiar.

Rămâne de departe cel mai reprezentativ penitenciar feudal transilvan, model de funcționare pentru celelalte penitenciare din imperiu. De la 1787 până la 1913 a funcționat cu un comandant militar, cu un gardian-șef, 24 gardieni, un funcționar, un medic, un grefier. După răscoala lui Horea din 1784,

într-o perioadă de zece, a urmat o represiune în care au pierit peste cincisprezece mii de țărani. Deținuții trebuiau să-și plătească hrana, cei săraci fiind expuși milei publice. Disciplina era impusă prin forță, mijloacele represive fiind postul, munca, corvoada, băta, biciul, bătaia cu vergi, stâlpul de rușine, ferecarea în lanțuri, stigmatizarea cu fierul roșu pe braț. Pavilionul

central de deținere a fost construit între anii 1857-1860, iar în anul 1913 unitatea a fost transformată într-un institut de prevenire pentru minori. Între anii 1945-1964, penitenciarul a funcționat ca închisoare politică a regimului comunist, iar între 1964 și 1989, ca închisoare pentru deținuți de drept comun. După anul 1989, a devenit penitenciar cu regim de maximă siguranță. După 1913 până la unirea Transilvaniei cu țara-mamă, penitenciarul Gherla s-a transformat în Institut Preventiv pentru Minori. După anul 1918, penitenciarul trecut în administrație românească va aplica Regulamentul

Una dintre răscoalele cu caracter social unde au participat români și unguri sub conducerea nobilului sărac Antal Nagz de Buda în anul 1437. Regele Ludovic I d'Anjou prin decretul de la Turda acordă calitatea de nobil doar celor care trec la catolicism, celorlalți le confiscă averile și ajung chiar țărani.

General pentru Executarea Pedepselor din sistemul penitenciar românesc.

1.1.14.

Închisoarea Cluj¹²

Construirea penitenciarului Cluj a început în anul 1883 când la 21 noiembrie Ministerul ungar al Justiției a cumpărat de la administrația județului Cluj pentru suma de 5000 forinți terenul unde a construit un Institut de reeducare pentru minori.

În orașele ardelenne filozofia construcțiilor urbane era asemănătoare burgurilor Europei medievale, în care primăria, prefectura, tribunalul, penitenciarul, poliția, teatrul, banca, liceul, universitatea, piața agroalimentară sau zona central comercială fac parte integrantă din ansamblul instituțiilor ce reprezintă autoritatea statului în raport cu cetățeanul. Penitenciare cum sunt cele din Cluj, Satu Mare, Oradea, Târgu-Mureș, Caransebeș, Lugoj, Timișoara, Arad, Bistrița ș.a. au fost construite în centrul localității, pentru a fi în atenția permanentă a locuitorilor privitor la „beneficiile” pentru cei care încălcă legile. În Institutul de reeducare erau incluși în programe de școlarizare 52 minori săraci, 11 minori proveniți din familii bogate, iar restul cei care puteau să-și plătească taxele școlare. Minorii proveneau din categorii și clase sociale diferite, regula reeducării fiind aceea a sistemului familial, cu șefi de